

דעת הלכה

יצא לאור ע"י בית ההוראה
"שערי הוראה"
נערך ע"י הרב יוסף
אייזנשטיין שליט"א מרבני
בית ההוראה מו"צ ומח"ס
דעת הלכה וש"ע השל"ה
לפי סדר דף היומי בהלכה

"קו הרבנים" מענה 24 שעות ביממה: 0732-122-122

גליון 10 לך לך

דיני בציעת הפת

מסימן קסט סעיף ב' עד סוף סימן קע

ליתן מאכל למי שאינו מברך

ה. לא יתן לאכול אלא למי שיודע שיברך, ויש מקילים אם נותן לעני בתורת **צדקה**. (שו"ע ס"ב). ויש מקילים לכל אדם בספק. (מ"ב סק"י, וסי' קסג ס"ק יא). אבל כשיודע **בודאי** שלא יברך אסור אף בתורת צדקה. (מ"ב סק"י-יא). ואם **אומר לו ליטול ידיו ולברך** יש להקל כי אולי ישמע לו. (שבה"ל ח"א סי' לו). ואם יש חשש שאם לא יתן לו לאכול **יבוא לשנאו** מותר לתת לו, וכן ע"י מפרישו ממאכלות אסורות. (מנחת שלמה ח"א לה א, שבה"ל ח"ד יז). ויכול לברך בקול רם וישמע האורח ויצא בזה. (קריינא דאגרתא ח"א קמא).

למכור מי שאינו מברך

ו. מותר למכור מאכל למי שאינו מברך, כי יכול לקנות במקום אחר, ואין איסור מסייע באיסור דרבנן. (תורת חסד או"ח ה, בית יצחק או"ח כט א, דעת תורה קסג ס"ב, קובץ תשובות להגרי"ש אלישיב ח"א כ).

לתת לקטן שאנו מברך

ז. קטן שאינו מברך יש לצדד שאינו כמאכילו דבר האסור כי אין האיסור מצד עצמו ואפשר שאין בזה חיוב חינוך. אבל כשאינו בן חינוך מותר. (חנוד לנער פי"ד סק"א).

שמש דינו כנמלך על כל כוס

ח. השמש מברך על כל כוס וכוס שיתנו לו כי הוא כנמלך שאין יודע אם יתנו לו עוד, אלא אם יש שם אדם חשוב שיראה שיתנו לו כל צרכו מפת ודבר שיש בו ריח וקיוהא שצריך ליתן לו מן הדין, אבל מדבר שצריך ליתן **ממדת חסידות** צריך לברך. (שו"ע ס"ג, מ"ב ס"ק יב).

שמש מצטרף לזימון

ט. שנים שהיו אוכלים, השמש אוכל עמהם אף בלא נטילת רשות כדי שיצטרף לזימון. ואין לו רשות לאכול רק מעט כדי חיוב זימון. (שו"ע ס"ג, מ"ב ס"ק יג).

סימן קע

דברי מוסר בסעודה

הפליג בדיבור בחוץ

ג. יצא לחוץ והפליג בדיבור עם חבירו נוטל ידיו כי הסיח דעתו, ולא נוהר לשמור ידיו והם עסקניות. **וברכת המוציא** אין צריך לברך. ואם נטל פת **בידו** בשעה שמדבר, אין צריך נטילה שנית כי לא מסיח דעתו. (שו"ע שם, מ"ב ס"ק ח-ט).

ממתינים בקערה

ד. כשאוכלים מאותו קערה אם אחד **סלק ידו** כדי לשתות וכדומה, חבירו **מפסיק** מלאכול עד שיגמור חברו השתיה, והא שאין **שהייתן הרבה** ולא הפסיק **בשיחה**. אבל שתיים אין פוסקים בשביל אחד. (שו"ע ס"ב, מ"ב ס"ק יב). וכשכל אחד אוכל **מקערה נפרדת** אין צריך להמתין. (כה"ח ס"ק טז).

תלמיד חכם בשתיה

ה. אין דרך ארץ לתלמיד חכם לשתות מים **בפני רבים** אלא הופך פניו, **ובשאר משקים** מותר. וי"א שבסעודה מותר. (מ"ב ס"ק יג).

אשה ביין

ו. אשה שאין בעלה עמה לא תשתה יין. **ובדרך** באכסניא אפילו בעלה עמה אסור וכן בכל משקים המשכרים. **וברגילה לשתות** בפני מותרת שלא בפניו מעט. (מ"ב ס"ק יג).

שיחה בסעודה

א. אין משיחין בסעודה בשעת **אכילה**, אפילו בדברי תורה, ואף מי **שנתעטש** אין אומרים לו אסותא, ובין תבשיל לתבשיל מותר.

ומצוה **ללמוד תורה** על שולחנו, ויוצא אף במזמור, וטוב לומר אחר ברכת המוציא מזמור ה' רועי שהוא תורה ותפילה על מזונו. אבל אינו יוצא בברכת המזון. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"א).

נטילה באמצע סעודה

ב. היו מסובים בסעודה ויצא אחד **להטיל מים** נוטל ידו או ידיו ששפשף בם, כי מצוה לשפשף הניצוצות ומברך על נטילת ידים, ולעיל הכריע בהשתין אף אם שפשף **נוטל בלא ברכה**. ובלא שפשף אין צריך נטילה ובעשה צרכיו נוטל בברכה.

וכשצריך ליטול נוטל בפני **כולם** שלא יחשדו שלא נטל, כשחוזר רק **לשתות**, אבל אם חוזר **לאכול** נוטל אף בחוץ כי יודעים שלא יאכל בלא נטילה. (שו"ע שם, מ"ב ס"ק ג-ד). **ובזמנינו** נוטל אף בחוץ ולא יחשדוהו כי המנהג ליטול משום נקיות. (כה"ח סק"ט). ונטילה לשתיה צריך רק בתוך הסעודה שמא יבוא לאכול. (שו"ע שם).

שיר לשמש

ז. משירים פאה בקערה כל אחד מהאוכלים למאכל השמש, אבל כשמערה השמש מהאלפס לקערה אין דרך ארץ שיניח שם לעצמו. ומדת חסידות ליתן לו מיד דבר מועט. (ש"י"ע ס"י"ג מ"י"ב ס"ק יב).

ח. אין מסתכלים בפני האוכל ומנתו שלא לביישו. (ש"י"ע ס"ד).

לשמוע לבעל הבית

ט. הנכנס לבית כל מה שיאמר לו בעל הבית יעשה אפילו דבר שהוא דרך שררה, שלא היה עושה כן מפני ענוה. ובמנהג פרישות משום סרך איסור אין צריך לשמוע לבעל הבית לעבור. אבל פרישות בעלמא טוב להסתיר מעשיו. ובאכילה ושתייה אם בעל הבית מפצירו ואינו תאב לזה אינו מחויב, שלא יזיק לו האכילה. (ש"י"ע ס"ה מ"י"ב ס"ק טז-יז).

קפדן בסעודה

י. לא יהא אדם קפדן בסעודתו. כי מונע מבני ביתו לתת לעניים ועוד כי בני ביתו והאורחים מתביישים לאכול פן יקפיד עליהם. (ש"י"ע ס"ו מ"י"ב ס"ק טז-יז).

אכילה מכביצה

יא. לא יאכל אדם פרוסה כביצה בבת אחת, ואף לא יאחז כביצה ויאכל ממנה. (ש"י"ע ס"ז מ"י"ב ס"ק יט). ובשבת מותר. ובדבר שהרגילות לאכול כן יש מתירים. (אול"צ ח"ב פמ"ו ז).

דרך ארץ בשתייה

יב. לא ישתה כוסו בבת אחת ואם שייר מעט מותר, ואם בשתי פעמים הרי זה דרך ארץ ובשלשה מגסי הרוח. ובכוס קטן מאד פחות מרביעית מותר בבת אחת, ובגדול מאד מותר אף בג' וד' פעמים. בכריסו רחבה או יין מתוק נשתנה השיעור, ומותר ביותר מזה. (ש"י"ע ס"ח מ"י"ב ס"ק כ-כב).

אכילה כרעבתן

יג. לא יאכל שום ובצל מראשו שהוא המשובח כי מחזי כרעבתן אלא מעליו שגרועים מהם, ובשבת מותר משום חיבוב סעודת שבת. (ש"י"ע ס"ט מ"י"ב ס"ק כג).

יד. לא יאכל דרך רעבתנות, ולא יאחז המאכל בידו אחת ויתלוש ממנו בידו השנייה. כקורע בכח דבר מדבר. (ש"י"ע שם מ"י"ב ס"ק כה).

טו. לא ישוך פרוסה ויניחה על השולחן, כי נמאסה לבריות. (ש"י"ע ס"י מ"י"ב ס"ק כז).

שני כוסות

טז. לא ישתה שני כוסות בבת אחת כדי לשרות המאכל שיוכל לאכול אחר ברכת המזון עוד. ובתוך הסעודה מותר. ואם רוצה לשתות עכשיו כוס ושני לברך עליו בברכת המזון לא יביאם יחד. (ש"י"ע ס"יא מ"י"ב ס"ק כז, שעה"צ ס"ק כד).

גדול תחילה

יז. שנים יושבים על השולחן, הגדול פושט ידו תחילה, וכן כשיש הרבה קערות הגדול נוטל ראשון משלפניו, וכן במניחים פירות לפני כל אחד. (ש"י"ע ס"י"ב מ"י"ב ס"ק כח).

תנו לאכול

יח. הנכנס לבית בעל הבית לא יאמר תנו לי לאכול עד שיאמרו הם, ובנתנו לפניו אין צריך להמתין עד שיאמרו

לאכול. ובמתארח בשכר מותר לומר תנו לאכול. (ש"י"ע ס"י"ג מ"י"ב ס"ק כט-ל).

מחזי כריבית

יט. לא יאמר לחבירו בא ואכול עמי מה שהאכלתני דנראה כפורע חובו ואם יאכילו יותר מחזי כריבית. ומותר לומר בא ואכול עמי ואאכול עמך פעם אחרת כי אינו דרך חוב רק שלא יסרב, ומותר לאכול עמו אף בסעודה גדולה כי זה כמתנה, והט"ז חוכך בזה להחמיר. (ש"י"ע שם מ"י"ב ס"ק לא-לב).

שלא ימאס האוכל

כ. לא יפרוס פרוסה על גבי הקערה שמא יפול לקערה וימאס האוכל. לא יחתוך בשר על גבי ידו שמא יפגע בידו, וגם אם יצא דם ימאס הבשר. מקנח הקערה בפת ויאכלו אחר כך. (ש"י"ע ס"י"ד מ"י"ב ס"ק לד-לה).

כא. לא ילקט פירוים ויניח על השולחן כי מטריד את חבירו. (ש"י"ע ס"ט"ו).

כב. לא ישוך מפרוסה ויתן החתיכה שנשאר ממה שנשך לחבירו או לקערה, כי אין דעת הבריות שוה. (ש"י"ע שם מ"י"ב ס"ק לו).

שתייה מכוס חבירו

כג. לא ישתה מכוס ויתן לחבירו, כי יקח ממנו מפני הבושה וישתה וחבירו נמאס מזה, כי אפשר שנתערב שם רוקו ויחלה. ובלוקח מעצמו מותר. ומועיל קינוח מקום נשיקת הפה, או שפיכה מעט דרך מקום ששתה, כשידוע שבריא. (ש"י"ע ס"ט"ז מ"י"ב ס"ק לז).

כוס ריק

כד. לא ישתה כוס ויניח על השולחן אלא יאחזנו בידו עד שיתנו לשמש. כי אין דרך כבוד להניח כוס ריק על השולחן. (ש"י"ע ס"י"ז מ"י"ב ס"ק לח). ובזמנינו אין הדרך להקפיד על זה. (בא"ח שנה א בהר יג, קצוה"ש סי' לט בדה"ש טו).

לתת חלקו לשמש

כה. הנכנס לסעודה לא יקח חלקו ויתנו לשמש, אלא יקחנו ויניחנו ואחר כך יתן לו. הטעם לבי"ח כי נראה שחלקו בזויה בעיניו ואין חפץ בה ויבוא לקטטה עם בעל הבית. ללבוש כי שמא יצטרכו לתתו לשאר מסובים, ולפ"ז ימתין עד שיתנו לכל המסובים. (ש"י"ע ס"י"ח מ"י"ב ס"ק טז). כו. העושה סעודה דרך ארץ להשקות בעצמו למסובים. (מ"י"ב ס"ק טז)

ליתן לבנו של בעל הבית

כז. אורחים אין רשאים ליטול מלפניהם וליתן לבנו או עבדו של בעל הבית, אלא אם נטלו רשות מבעל הבית. והוא כשהסעודה מצומצמת ומתבייש בעל הבית כשיחסר להם, אבל אם יש הרבה ולא יחסר מותר לתת, וכל שכן אם כבר גמרו לאכול, והשמן רוקח חוכך בכל זה להחמיר. ולשמש מחלוקת אם מותר. (ש"י"ע ס"י"ט מ"י"ב ס"ק"מ). ודבר מועט אין לחוש שיתבייש בעל הבית ומותר לתת. (כה"ח ס"ק טז).

מנהג נקיי הדעת

כח. נקיי הדעת שבירושלים לא הסבו בסעודה אף של מצוה אלא אם כן ידעו מי מיסב עמהם, כי גנאי לת"ח

לישב עם ע"ה בסעודה. (שו"ע ס"כ מ"ב ס"ק מב). ואם בא לחזקם או אם יש סביביו ת"ח מותר. (ביה"ל ד"ה לא).

היתר אכילה כדי לזמן

כט. השמש שמשמש שנים אוכל עמהם אף שלא נתנו רשות, כי מסתמא נתרצו לזה כדי שיהא להם זימון. וכן אם תשעה אוכלים יכול עשירי לאכול בלא רשות כי ניחא להם שיזמנו בשם. ואם משמש לשלשה או אוכלים דבר שאין מזמנים עליו אינו רשאי. (שו"ע סכ"א מ"ב ס"ק מג).

שיירי שתיה

ל. נשאר יין בכוס אחר שתייתך קנח מקום נשיקת הפה, ולא תשפוך משום בל תשחית. ואחר שתיית מים שפוך

מהם דרך שם לשטוף הרוק שנגע שם. (שו"ע סכ"ב מ"ב ס"ק מה).

לא אחר אכילתך אכול מלח ואחר שתייתך שתיה מים, והוא שלא היה מלח בפת או במאכלים, ומים במשקה ששתה, ולכן לא נהגו כיום ליזהר בה. (שו"ע שם).

לב. יזהר מאד שלא לאכול לב בהמה וחיה. (מ"ב ס"ק מה).

הנהגות אכילה

לג. ייטיב לבו בסעודתו אם מעט ואם הרבה, יאכל פתו בשמחה. יאכל הטוב והמועיל לו ולא הערב לו. לא יישן סמוך לסעודה אלא ימתין אחר אכילתו. יזהר מריבוי אכילה ושתיה אלא רק להברות גופו מזומן לעבודת הנפש ויהיו כסעודת מצוה. (מ"ב ס"ק מה).